

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ

Анотація. Розглянуто сучасні підходи до розуміння фінансової стійкості підприємства та виділено основні етапи її оцінки.

Аннотация. Рассмотрены современные подходы к пониманию финансовой устойчивости предприятия и выделены основные этапы её оценки.

Annotation. The modern approaches to understanding financial stability of enterprise are considered and the basic stages of its estimation are selected.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, платоспроможність, підприємство, аналіз, оцінка.

У ринковій економіці фінансова стійкість підприємства розглядається як один із найважливіших елементів його господарського механізму, фактор стабільного розвитку. Загроза банкрутства змушує підприємство забезпечувати свою фінансову стійкість і покращувати фінансові показники діяльності. Тому вдосконалення методологічних основ оцінки і управління фінансовою стійкістю підприємства є актуальною і важливою господарською проблемою.

Існуючі розробки в сучасній економічній літературі присвячені в основному вдосконаленню методології і методики проведення аналізу фінансової стійкості на основі зарубіжного фінансового менеджменту. Проблемам аналізу фінансової стійкості підприємства присвячені роботи Білик М. Д., Гіляровської Л. Т., Грачова А. В., Канке А. А., Ковальов В. В., Левчаєва П. А., Лиференко Г. Н., Новашиної Т. С. та інших науковців.

Метою даної роботи є поглиблення дослідження сутності фінансової стійкості підприємств та розгляд методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Завдання дослідження – обґрунтування сутності фінансової стійкості підприємства та методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Об'єктом дослідження виступає оцінювання фінансової стійкості підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств.

Фінансова стійкість – одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, тому це поняття широко використовується при його аналізі.

Існує багато точок зору до трактування поняття "фінансова стійкість".

М. Білик, О. Павловська, Н. Притуляк, Н. Невмержицька стверджують, що фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [1, с. 303].

А. Канке, І. Кошева також пов'язують фінансову стійкість із платоспроможністю, про це свідчить визначення фінансової стійкості, яке характеризує певний стан рахунків підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства служить характеристикою, що свідчить про стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами і ефективне їх використання в безперебійному процесі виробництва і реалізації продукції [2, с. 228].

С. П'ястолов вважає, що фінансова стійкість є характеристикою стабільного перевищення доходів над витратами. Вона забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства і сприяє безперебійному процесу виробництва і реалізації продукції [3, с. 181].

Г. Савицька під фінансовою стійкістю підприємства розуміє здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому та зовнішньому середовищі, яке змінюється, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику [4, с. 546].

А. Шеремет стверджує, що забезпеченість запасів джерелами формування є суттю фінансової стійкості, а платоспроможність – її зовнішнім проявом [5, с. 87].

На думку І. Чуєва, Л. Чуєвої, фінансова стійкість підприємства – це його здатність своєчасно виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання, фінансувати діяльність підприємства на розширеній основі та підтримувати свою платоспроможність в будь-яких обставинах. Якщо поточна платоспроможність – це зовнішній прояв фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість – внутрішня його сторона, що забезпечує стабільну платоспроможність, в основі якої лежить збалансованість активів та пасивів, доходів і витрат, позитивних та негативних грошових потоків.

К. Ізмайлова стверджує, що фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цей ступінь незалежності можна оцінювати за різними критеріями: рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування; платоспроможністю підприємства; часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування [6, с.

В. Журавльов, Н. Савруків під фінансовою стійкістю розуміють фінансову незалежність підприємства від зовнішніх позикових джерел, тобто перевищення власних засобів над позиковими.

За визначенням Г. Лиференко, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [7, с. 135].

Дослідження точок зору вчених щодо визначення поняття "фінансова стійкість" показало, що існують як загальні риси, так і істотні відмінності в трактуванні поняття фінансової стійкості підприємств.

Аналіз представлених у літературі визначень фінансової стійкості підприємства дозволив сформулювати таке визначення: фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство має змогу вільно маневрувати грошовими коштами та здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервні процеси своєї операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, а також витрати на їх розширення та оновлення, появу нових їх напрямків та складових.

У сучасних умовах необхідним елементом у механізмі забезпечення фінансової стійкості підприємства є її аналіз і оцінка. Значна кількість чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства, обумовлює значною мірою відсутність в економічній літературі єдиного підходу до її визначення та оцінки, тому розробка методики її діагностики, яка б дозволяла враховувати найбільш об'єктивні показники діяльності підприємства, набуває великого значення.

Базуючись на методології аналізу фінансового стану підприємства, можна виділити такі етапи оцінки фінансової стійкості:

аналіз фінансової стійкості на основі розрахунку коефіцієнтів;

визначення типу фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх фінансування.

Проведемо оцінку фінансової стійкості підприємства, використовуючи дані фінансової звітності ТОВ "УПЕК Трейдинг".

У процесі першого етапу оцінки фінансової стійкості використовуються відносні показники фінансової стійкості. Динаміку відносних показників фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг" наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок відносних показників фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг"

Показник	Норматив	Розрахунок показника		Відхилення (+,-)
		2009	2010	
Коефіцієнт фінансової автономії	>0,5	0,270	0,239	-0,032
Коефіцієнт фінансової залежності	<0,5	0,730	0,761	0,032
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	2,698	3,189	0,491
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0	0,832	0,837	0,005
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень		8,283	2,599	-5,684
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,4	0,582	0,297	-0,285
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,6	0,418	0,703	0,285

Для правильної оцінки фінансової стійкості розрахункові дані цих показників порівнюють у динаміці та з нормативними значеннями.

З розрахунків видно, що на досліджуваному підприємстві:

Частка власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства в 2009 р. складала 27 %, у 2010 р. – 23,9 %, тобто на кожну гривню активів підприємства приходиться 27 коп. власних засобів у 2009 р. та 23,9 коп. у 2010 р. Значення показника значно менше за нормативне значення.

Частка позикових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства, збільшилась з 73 до 76,1 %.

На кожну гривню власних коштів, вкладених в активи підприємства, приходилося відповідно в 2009 р. – 2,69 грн, а в 2010 р. – 3,18 грн позикових грошей.

Маневреність власного капіталу збільшилась з 83,2 до 83,7 %. Це означає, що в 2010 р. 83,7 % власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності.

На кожну гривню позикових коштів приходилося відповідно в 2009 р. – 8,28 грн, а в 2010 р. – 2,59 грн основних засобів та інших необоротних активів.

Коефіцієнт довгострокового залучення коштів зменшився з 58,2 до 29,7 %, це зумовлено зменшенням залежності від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел збільшився з 41,8 до 70,3 %, що свідчить про більш ефективне використання власних коштів.

У процесі другого етапу оцінки фінансової стійкості використовуються абсолютні показники фінансової стійкості, за допомогою яких визначається тип фінансової стійкості підприємства. Визначення типу фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг" наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Визначення типу фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг"

№ п/п	Показник	Джерело інформації (форма № 1) або	На початок 2010 р.	На кінець 2010 р.
-------	----------	------------------------------------	--------------------	-------------------

		формула для розрахунку		
1	2	3	4	5
1	Постійні пасиви (ПП)	$p. (380+430+630)$	38 690	41 382
2	Активи, що важко реалізуються (Авр)	$p. (080+270)$	6 502	6 725
3	Власні обігові кошти (ВОК)	ПП-Авр	32 188	34 657
4	Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	P. 480	53 853	17 476
5	Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	ВОК+ДЗ	86 041	52 133
6	Короткострокові кредити банків (КК)	$p. (500+510)$	0	50 837

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
7	Загальна сума основних джерел фінансування запасів	ВОК+ДЗ+КК	86 041	10 2970
8	Запаси (З)	$p. (100+...+140)$	5 487	8 387
9	Надлишок (нестача) власних обігових коштів	ВОК-З	26 701	26 270
10	Надлишок (нестача) власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань	ВОК+ДЗ-З	80 554	43 746
11	Надлишок (нестача) основних джерел фінансування запасів	ВОК+ДЗ+КК-З	80 554	94 583
12	Трифакторна модель типу фінансової стійкості		$S=(1,1,1)$	$S=(1,1,1)$
13	Типу фінансової стійкості		Абсолютна	Абсолютна

Дані табл. 2 дають підставу для таких висновків:

- На підприємстві спостерігається збільшення суми власного оборотного капіталу на 2 692 тис. грн. Позитивне значення власного оборотного капіталу є свідченням наявності мінімальної умови фінансової стійкості.

- На підприємстві довгострокові зобов'язання зменшились з 53 853 до 17 476 тис. грн та з'явилися короткострокові кредити у розмірі 50837 тис. грн.

Наявність довгострокових та короткострокових зобов'язань призводить до фінансування запасів за рахунок основних джерел фінансування.

Заключним етапом оцінки фінансової стійкості є складання аналітичного висновку про ступінь фінансової стійкості підприємства.

Розрахована система показників свідчить про те, що ТОВ "УПЕК Трейдинг" практично втратило свою фінансову незалежність, підприємство практично цілком залежить від зовнішніх джерел фінансування. При несприятливих розрахункових умовах зобов'язання підприємства можуть значно перевищувати можливість їх повернення.

ТОВ "УПЕК Трейдинг" у 2009 – 2010 рр. має абсолютну фінансову стійкість. Це сталося за рахунок того, що частка основних джерел фінансування запасів більша за самі запаси.

Основні оціночні характеристики фінансової стійкості підприємства свідчать про необхідність у перспективі орієнтувати заходи щодо фінансового оздоровлення, насамперед на оптимізацію структури активів і джерел фінансування, накопичення власних оборотних коштів.

Практичне застосування вищезазначених пропозицій розраховане на успішне вирішення сучасних завдань фінансової стабілізації та стійкості підприємств.

Фінансова стійкість є основним компонентом загальної стійкості підприємства, розглядається як стабільність фінансового стану, можливість виконувати зобов'язання перед кредиторами, бюджетом та власниками за рахунок збалансування власних фінансових ресурсів та позик.

Економічним змістом фінансової стійкості є забезпеченість запасів підприємства стійкими джерелами їх формування, гарантована платоспроможність. Оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють з використанням її абсолютних та відносних показників.

Представлені підходи до оцінки аналізу фінансової стійкості підприємства найбільш часто використовуються, але не є єдиними та остаточними. Тому розробка єдиної методики діагностики фінансової стійкості, яка б дала можливість здійснювати всебічну оцінку фінансового стану суб'єкта господарювання, є актуальним напрямом подальших досліджень.

Наук. керієн. Петренко Л. Ф.

Література: 1. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М. та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с. 2. Измайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посібн / Измайлова К. В. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2001. – 152 с. 3. Савицкая Г. В. Экономический анализ : учебник / Савицкая Г. В. – 11-е изд., испр. и доп. – М. : Новое знание, 2005. – 651 с. 4. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Шеремет О. О. – К., 2005. – 196 с. 5. Чуев И. Н. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности : учебник для вузов / Чуев И. Н., Чуева Л. Н. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К°", 2006. – 368 с. 6. Канке А. А. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебн. пособ. / Канке А. А. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ИД "Форум":

ИНФРА-М, 2007. – 288 с. 7. Пястолов С. М. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебник / Пястолов С. М. – 3-е изд., стер. – М. : ИД "Академия", 2004. – 336 с. 8. Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учебн. пособ. / Лиференко Г. Н. – М. : Изд. "Экзамен", 2005. – 160 с. 9. Журавлев В. В. Анализ хозяйственно-финансовой деятельности предприятий : конспект лекций / Журавлев В. В. – СПб. : Политехника, 2001. – 127 с. 10. Ковалев В. В. Курс финансового менеджмента : учебник / Ковалев В. В. – М. : ТК Велби, изд. "Перспектив", 2008. – 448 с. 11. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебник / Ковалев В. В., Волкова О. Н. – М. : ООО "ТК Велби", 2002. – 424 с. 12. Новашина Т. С. Финансовый менеджмент / Новашина Т. С., Карчуник В. И., Волнин В. А. ; под ред. доц. Т. С. Новашинной. – М. : Московская финансово-промышленная академия, 2005. – 319 с.